

FRUNZE'NİN PONTOS ANILARI

Posted on 13/01/2018

Taksim Anıtı'nda Atatürk'ün arkasında ve İsmet İnönü ile Fevzi Çakmak'ın yanında iki Sovyet generali duruyor. Bunlardan biri olan Mihail Vasilyeviç Frunze, Kızılordu'nun kurucularındandır. 1921'de SSCB'nin Kemalistlere desteğinin ilk taksiti olan 1,1 milyon altın rubleyi Ankara'ya getirmiş; Sovyet delegasyonunun başı olarak M. Kemal'le görüşmüş ve Türkiye-SSCB arasındaki işbirliği anlaşmasını imzalamıştır. Dönemin türk gazetelerinde "Türklerin niteliklerini işitmişim. Fakat bu kez gördüklerim kanaatlerimi takviye etti. Türkleri çok cesur ve doğru bir millet olarak gördüm. Bu karaktere sahip olan Türklerin galip geleceklerine şüphe yoktur.(...)" diye başlayan övgüler düzdüğü yazılmıştır. Kemalist milliyetçilerin ve elbette M. Kemal'in de pek değer verdiği m. frunze'nin, o tarihlerde samsun'dan Ankara'ya yaptığı seyahatte edindiği izlenim ve gözlemlerini aktardığı *Journey to Ankara/Ankara'ya Yolculuk* adlı kitabının Moskova'daki Frunze Askerî Akademisi'nde saklanan elyazmasından kısa bir alıntı yapalım: "Samsun eskiden kıyı kalesiydi, fakat pek de müstahkem değildi. Eski kalenin üç binası korunmuştu, ikisi körfezin kuzey kesiminde, diğeryse güneydeydi. Bugün, terk edilmiş ve harap durumdalar. Kentin dışında, tepelerde, altı yüz askerin barındığı kışlalar var. Kentin nüfusu, Türkler, Rumlar ve az sayıda Ermeni de dâhil olmak üzere, karışıktır.

Yakın zamana kadar, Rum isyanı patlak vermeden önce, Türkler ve Rumların sayısı eşitti. Yetişkin Rum erkekler artık yok. Trabzon'da olduğu gibi, sürgün edildiler. Genel oran da aniden Türkler lehine değişti. Samsun'un 27,000 mukiminin şu an en az 18-20,000'i türk. Kent çevresindeki nüfus da, Türkler, Rumlar, Çerkesler ve Kürtlerden oluşan karışık bir karaktere sahip, daha doğrusu, sahipti. Rumlar en büyük grup iken geçen yılki isyandan beri neredeyse tüm Rum nüfus köylerden ayrıldı. Kentin bir zamanlar zengin çevresi artık neredeyse tamamen terk edilmiş durumda. Samsun'dan, yaklaşık 30 kilometre uzaklıktaki

Bafra, Amasya ve Çarşamba'ya kadar anayol boyunca tek bir Rum köyü kalmamış görülüyor; aslında pek çok Müslüman köy de yok olmuş. Genellikle burada olduğu gibi, Rum isyancılarıyla Türkler arasındaki ihtilaf, her genel imha biçimini almış ve gelişen bir bölgeyi harabeye çevirmiş. Biz oraya vardığımızda, bir dizi etnik temizlik faaliyeti ve Rum nüfusun kıyımı sonrasında, ancak sağ kalmayı başarmış binlerce Rum kadın ve çocuk dağlara çıkmış ve oradan türk karakol ve köyelerine zaman zaman saldırı düzenliyor olsalar da isyan bastırılmış sayılıyordu. İsyanın nedeni, otoritelerin 1921 başlarında dayattıkları nakil dayatmasıydı. Dağ geçidine doğru giden son yokuşun eteklerinde ben ve at sırtındaki refakatçilerim türk askerler bir ara bir yan yola döndük. Az ileride bir ceset bulduk. Üstünde mavi pantolon, bir ceket ve yıpranmış bir ayakkabısıyla sıradan bir türk çiftçisi gibi giyinmiş bir adamdı. Sefil bir manzaraydı. Kafatası kırık ve omzundan vurulmuştu. Öldürüleli çok olmamıştı; en fazla, biz gelmeden bir saat önce. Askerlerden biri indi, cesede yaklaştı, pantolonun düğmelerini çözüp içinde bir şeyler aradı. Onu izlerken, "bu ölü adamın paçavralarının mı peşindeler acaba?" diye düşündüm. Aniden 'Rum' dediğini duydum ve atına gülümseyerek bindiğini gördüm. O an dank etti kafama: kökenini tanımlamak için, sünnetine bakmıştı.

Köyden ayrıldığımızda refakatçilerime sormuştum: 'siz ve genel olarak insanların biz Ruslara ve diğer yabancılara niye bu kadar iyi davranıyorsunuz?' cevabı, epey geveze ve yardımsever bir Çerkes olan Hamit vermişti: 'Ruslar şimdi bizim dostumuz. Siz olmasaydınız, çoktan kaybolmuş olurduk.'

Konuştığımız gibi, vadinin solundaki geniş bir alana yayılmış bir köye yaklaştık. 'Burası, Rum köyü' dedi, askerlerden biri. Durdum, dürbünümle baktım. 300'den fazla haneli kocaman bir köydü. Evler iki katlıydı; alt kat taştandı; damları kırmızı kiremitliydi; hiç çit yoktu; her yeri sessizdi; etrafta ne insan vardı, ne hayvan, ne de kuş. Askerlerden birine 'köye yakından bakmak istiyorum' dedim. Yoldan ayrıldık; dereyi geçtik ve köyün bulunduğu tepeye tırmanmaya başladık. Gözlerimizin önünde korkunç bir manzara belirdi; kapılar ve pencereler kırık; evlerin yanında kırık ev eşyaları, çiftlik aletleri, hayvan iskeletleri ve

insan iskeletleri vardı. atımdan indim ve evlerden birinin içine göz attım: aynı felaket ve yıkım manzarası; üstlerine yırtık-pırtık kilimler örtülmüş insan cesetleri..

Askerlere kadın ve çocukların nerede olduklarını sordum. Çoğunun erkeklerle birlikte dağlara çıktıklarını; bazılarının da öldürüldüğünü söylediler. Bunlar, 'kültürlü' ve 'uygar' itilaf devletlerinin yaratıp teşvik ettiği yunan-türk ihtilafının sonuçları... İlginçtir ki, konuştuğumuz bütün Türkler, bu olaylardan önce, Hıristiyanların bölgedeki Müslüman nüfusla gayet iyi geçindiklerini söylüyorlardı. Emperyalist savaş sırasında Rum çiftçiler yüzyılların geleneğini kırmış (Osmanlı devletinde Hıristiyanlar özel bir vergi ödeyip askerlikten muaf tutuluyorlardı) hükümetin çağrısı üzerine orduya gönüllü katılmışlardı. Ve tüm türk cephelerinde çok da iyi savaşmışlardı.

Şimdi, Türkiye'nin bu zengin, yoğun nüfuslu bölgesi inanılmaz bir yıkıma karşı karşıya kaldı. Yüzlerce Rum ve türk köyü küle döndü ve Samsun, Sinop ve Amasya sancaklarındaki 200,000 Rum'dan sadece bir avuç insan dağlarda dolaşiyor. Yaşlıların, kadınların ve çocukların çoğu Diyarbakır, Harput ve Konya civarlarına götürüldü. En soğuk mevsimde yanlarına hiçbir şey alamadan götürdükleri için birkaç bininin bile hayatta kalmayı başardığı şüpheli; hayatta kalmayı başaranlar da şu anda yabancı topraklarda, sefalet, yoksulluk ve esaret içindeler."

Frunze devam ediyor: "Havza'daki tanıdıklarımız aracılığıyla, pogrom müfrezelerinin, isyanla hiçbir ilgisi olmayan şehrli Rum nüfusa karşı bile uyguladığı mezalimler hakkında bilgi edindik. Laz reisi Osman Ağa, faaliyetlerinden özellikle gurur duyuyordu. Bütün bölge kılıcının ve baltasının gölgesi altındaydı. Yerel Türklerin bile dehşete düştüğünü ve onu pek de sevmediğini tespit ettik.

Ayın 12'sinde, saat 12'de, Kavak'a hareket ettik. Havza'dan sadece 10 kilometre uzakta, az önce silahlarını teslim etmiş yaklaşık 60-70 kişilik bir grup Rum'la karşılaştık. Bitap düşmüşlerdi. Gayet zayıftılar. Hele bazıları bir deri bir kemikti. Üstlerindeki paçavraya

dönmüştü. Çoğunun ayaklarına saracağı bir çaputu bile yoktu; çıplak ayakla dolaşmak zorundaydı. Grubun ortasında, konik papaz şapkası giymiş uzun boylu bir papaz vardı. Hava sıcak değildi; soğuk bir rüzgâr esiyordu ve refakatlerindeki muhafızlar itekleyip duruyorlardı. Grup havza'ya doğru gidiyordu. Bizi gördüklerinde, bazıları haykırarak ağlamaya başladılar, ancak göğüslerinden çıkan ses acı çektirilen bir hayvanın inlemesini andırıyordu. Durdurdum. Bana eşlik eden asker muhafızlara mahkûmlara vurmamalarını emretti ve yollarına devam ettiler... Müthiş bir sessizlikle devam ettik samsun'a doğru. Her yerde felaketin izleri vardı. Her tepede devriyeleri görebilirsiniz. Nöbetçiler gergin. Sanki yakında bir yerlerde düşman gizlenmiş gibi. Bu yolu hayatım boyunca unutmayacağım. 30 kilometre boyunca cesetlerle karşılaştım; şiddet izleri taşıyan en az 58'ini ben şahsen saydım. Bir noktada başı kesilip eline tutturulmuş güzel bir kızın cesediyle karşılaştık. Az sonra, çıplak ayaklı, üstünde sadece gecelik olan 7-8 yaşlarındaki küçük sarışın bir kızın cesedini bulduk. Öyle görünüyor ki küçük kız yüzünü toprağa gömüp ağlarken bir kasaturayla şişlenmişti."

Kaynak: *The Genocide of The Black Sea Greeks*, Prof. Konstantinos Fotiatis

Derleme: Attila Tuygan